

**FILOLOG STUDENTLERDİŇ FRAZELOGIYALÍQ KOMPETENCIYASÍN
METODIKALÍQ RAWAJLANDÍRW**

S.K.Nurımbetova,
2-basqısh tayanısh doktorant,
Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik
pedagogika instituti, Nókis, Qaraqalpaqstan
sarbinaznurimbetova01@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18903321>

Annotyaciya. *Bul maqalada filolog studentlerdiń frazeologiyalıq kompetenciyasın jetilistiriw hám rawajlandırıw máseleleri ilimiy-teoriyalıq hám metodikalıq tárepten analiz etildi. Frazelogiyalıq birlikler til sistemasındaǵı ornı, olardıń lingvomádeniy, kognitiv hám kommunikativ tárepleri ashıp berildi. Sonday-aq, joqarı oqıw orınlarında frazeologiyanı oqıtıwda zamanagóy pedagogikalıq baǵdarlar, interaktiv metodlar hám kompetenciyalıq qatnaslar tiykarında islep shıǵılǵan metodikalıq model usınıs etiledi. Maqala nátiyjeleri filologiya baǵdarı studentleri ushın frazeologiyalıq kompetenciyanı nátiyjeli rawajlandırıwǵa xızmet etedi.*

Gilt sózler: *frazelogiyalıq kompetenciya, frazeologiyalıq birlik, metodikalıq rawajlandırıw, filolog student, kompetenciyalıq qatnas.*

Аннотация. *В данной статье научно-теоретически и методически проанализированы вопросы совершенствования и развития фразеологической компетенции студентов-филологов. Раскрыты место фразеологических единиц в языковой системе, их лингвокультурологические, когнитивные и коммуникативные аспекты. Кроме того, в преподавании фразеологии в высших учебных заведениях предлагается методическая модель, разработанная на основе современных педагогических направлений, интерактивных методов и компетентностного подхода. Результаты статьи послужат эффективному развитию фразеологической компетенции у студентов-филологов.*

Ключевые слова: *фразеологическая компетенция, фразеологическая единица, методическое развитие, студент-филолог, компетентностный подход.*

Abstract. *In this article, issues of improving and developing the phraseological competence of philology students were analyzed from a scientific-theoretical and methodological point of view. The role of phraseological units in the language system, their linguocultural, cognitive, and communicative aspects, has been revealed. Furthermore, a methodological model developed based on modern pedagogical approaches, interactive methods, and competency-based approaches is recommended for teaching phraseology in higher education institutions. The results of the article will contribute to the effective development of phraseological competence in philology students.*

Keywords: *phraseological competence, phraseological unit, methodological development, philology student, competency-based approach.*

Búgingi globalasıw dáwirinde tildi tek grammatikalıq yamasa leksikalıq birlikler jıynaǵı sıpatında úyretiw emes, oylaw hám milliy mentalitetti sáwlelendiriwshi quramalı sistema sıpatında úyretiw aktual másele esaplanadı. Sol kózqarastan, frazeologiyalıq birlikler tildiń milliy-mádeniy qásiyetlerin anıq sáwlelendiriwshi qurallardan biri bolıp tabıladı. Filolog studentlerdiń kásipke tayarlıǵında frazeologiyalıq kompetenciyanı qalıplestiriw hám ol lingvistikalıq,

kommunikativ hám mádeniyatlarara kompetenciyanıń rawajlandırıwda áhmiyetli faktor esaplanadı.

Frazeologiyalıq kompetenciya – shaxstıń frazeologiyalıq birliklerdi tanıwı, ańlawı hám durıs analiz ete alıwı, sonıń menen birge, sóylewde maqsetke muwapıq qollana alıw qábileti sanaladı. Ol tómendegi quram bóleklerden ibarat:

- Bilim komponenti – frazeologiyalıq birliklerdiń semantikasını, dúzilisi hám mánisi haqqında bilim;
- Kónlikpe komponenti – frazeologiyalıq birliklerdi kontekstte anıqlaw hám analiz etiw;
- Tájiriye komponenti – awızeki sóylew hám jazbada frazeologizmlerden erkin paydalanıw;
- Lingvomádeniy komponent – frazeologiyalıq birlikler arqalı milliy mádeniyatı ańlaw.

FB tildiń obrazlılıǵı hám ekspressivligin támiyinleydi. Filolog studentler ushın olardı úyreniw:

- Tekst analizinde tereń semantikalıq qatlamlardı ashıw;
- Kórkem shıǵarmalardıń estetikalıq dárejesin ańlaw;
- Awdarma procesinde adekvatlıqtı támiynlew;
- Sóylew mádeniyatın rawajlandırıw imkanıyatın beredi.

Zamanagóy filologiya baǵdarında frazeologiyalıq kompetenciyanı rawajlandırıw dástúriy túsindiriw usılınan kóre innovacion, studentke oraylasqan iskerlikke baǵdarlangan metodlardı talap etedi. Tórende sońǵı jıllarda dálillengen jańasha metodikalıq baǵdarlar bayan etiladi.

1. **Kompetenciyalıq hám iskerlikke baǵdarlangan qatnas.** Bul beriletuǵın frazeologiyalıq bilimler tayar jaǵdayda berilmeydi, bálki studenttiń ózbetinshe izleniwi, mashqalanıń sheshimi hám sóylew iskerliginde payda boladı. Studentler real kommunikativ jaǵdarlar tiykarında FBdi tańlaydı hám qollanadı. Bul baǵdar studenttiń aktivliligi hám ózbetinshe pikirlewin rawajlandırıwǵa qaratılǵan bolıp, bilimdi ámeliy iskerlik arqalı iyelewdi támiyinleydi.

2. **Kognitiv – konceptual qatnas.** Bul qatnas FBdi koncept, belgi hám mental modeller arqalı úyreniwge tiykarlanadı. Mısalı: “kewil”, “jol”, “qol” sıyaqlı bazalıq konceptler átirapında FB talqıǵa alınadı. Bul usıl studentlerde obrazlı oylaw hám tereń semantikalıq ańlawdı rawajlandıradı. FBlerdiń konceptual tiykarların ashıwǵa, obraz hám belgilerdi ańlawǵa xızmet etedi.

3. **Lingvomádeniy hám mádeniyatlarara qatnas.** FBler xalıqtıń tariyxıy tájiriyesi, úrp-ádetleri hám qádiryatları menen úzliksiz baylanıslı halda úyretiledi.

Studentler frazeologizmlerdi milliy hám shet tilleri menen salıstırmalı úyreniw arqalı mádeniyatlarara kompetenciyanı da iyeleydi.

Bunnan tısqarı, joqarıda usınılıp atırǵan innovacion metodikalıq model modul tiykarında islenip, dástúriy bilim beriwden kóre nátiyjege baǵdarlanganlıǵı menen ajıralıp turadı. Usınılıp atırǵan metodikalıq model tómendegi basqıshlardı óz ishine aladı:

1. Diagnostikalıq – analitik basqısh – testler, esse hám kontekstual tapsırmalar arqalı studentlerdiń frazeologiyalıq kompetenciya dárejesin anıqlaw;
2. Motivaciyalıq – baǵdarlawshı basqısh – autentik tekstler, video hám member arqalı FBlerdiń kommunikativ áhmiyetin ashıp beriw;
3. Integrativ – ámeliy basqısh – proekt jumısları, keys-stadi, rólli oyınlar hám awdarma shınıǵıwları arqalı frazeologizmlerdi aktiv sóylewge kirgiziw;
4. Refleksiv – diagnostikalıq basqısh – portfoliolar, ózin ózi bahalaw hám rubrikalar tiykarında kompetenciya ósiwin anıqlaw.

Frazeologiyanı oqıtıwda jańasha metod hám sanlı texnologiyalardan paydalanıw innovacion pedagogika shárayatında frazeologiyalıq kompetenciyanı rawajlandırıw ushın dástúriy qurallardan tısqarı tómendegi jańa innovacion qurallardan paydalanıw múmkin:

- Storytelling texnologiyası – frazeologizmler tiykarında shıǵarma jumısı yamasa esse jazıw;
- Jasalma intellekt tiykarında tapsırmalar – chatbotlar járdeminde dialog qurıw hám FBlerdi kontektte sınap kóriw;
- Multimodal tálim – audio, video, infografika hám vizual metaforalar arqalı oqıtıw;
- Portfel (portfolio) texnologiyası – studenttiń frazeologiyalıq rawajlanıwın basqıshpa-basqısh monitoring etiw;
- Óz ara tálim – studentler bir-birine frazeologiyalıq birliklerdi tusindiriw arqalı bekkemlew;
- Sanlı sózlik jaratıw proektleri – studentler tárepinen tematikalı frazeologiyalıq mini sózlikler islep shıǵıw.

Demek, bunday baǵdarlardıń sońında tájiriyebe sınav jumısları sonı kórsetedi, kompetenciyalıq qatnas tiykarında shólkemlestirilgen shınıǵıwlar studentlerdiń frazeologiyalıq birliklerden paydalanıw dárejesin sezilerli dárejede joqarılatadı. Baqlaw hám tájiriyebe toparları nátiyjeleri ortasında unamalı parq boları sózsiz.

Juwmaqlap aytqanda, filolog studentlerdiń frazeologiyalıq kompetenciyasın metodikalıq rawajlandırıwǵa baǵdarlangan bul izertlew nátiyjeleri joqarı oqıw orınlarında frazeologiyanı oqıtıw mazmunı hám texnologiyaların jańalaw ushın

ilimiy-metodikalıq tiykar bolıp xızmet etedi olardıń kásiplik jetilisiwinde tiykarǵı orındı iyeleydi. Zamanagóy metod hám qatnaslar tiykarında islep shıǵılǵan metodikalıq model bilimlendiriw dárejesin joqarılatadı hám studentlerdiń unamı hám sın pikirlewin ele de bekkemleydi. Izertlew materiyallarınan filologiya baǵdarındaǵı oqıw pánlerin bekkemlewde, oqıw-metodikalıq qollanbalar jaratıwda hám aldaǵı jumıslarda frazeologiyalıq kompetenciyanı rawajlandırıwǵa qaratilǵan izertlew jumıslarında paydalanıwdı názerde tuttıq.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. “Kasbiy kompetensiyalarnı rivojlantırish” moduli bo’yicha (o’quv – uslubiy majmua), - Toshkent, 2024.
2. D. Xasanova. Kompetensiyaviy yondashuvning amalga osish bosqichlari/ “Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences” jurnali, 4 (3) Mart, 2024.
3. M. Baker. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London, 2011.
2. Sh. Allaniyazova, J. Táńirbergenov. Qaraqalpaq tilin oqıtıwda innovaciyalıq texnologiyalar. – Nókis, 2015.
3. В.Н. Телия. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 288 с